

NHẪN MÁI - NHẪN TRỐNG

// Thích anh rồi, em tặng chiếc nhẫn thiêng/ Mong sớm ngày nên duyên chồng vợ” - tục truyền rằng bất cứ thiếu nữ Chu-ru nào đến tuổi “cập kê” cũng đều chuẩn bị sẵn cho mình một chiếc “nhẫn mái” (Sri

Kmay) bằng bạc để khi gặp chàng trai mình thích sẽ đem ra tặng. Nếu người con trai ấy ưng thuận sẽ đeo Sri Kmay đồng thời lựa thời điểm thích hợp để tặng lại ý trung nhân của mình chiếc “nhẫn trống” (Sri Lcay) cùng bằng bạc

trắng...

Hiện nay ở nước ta, đồng bào Churu có khoảng 15000 người sinh sống chủ yếu trên địa bàn tỉnh Lâm Đồng. Sống gần gũi và sẽ chia với các dân tộc anh em và trải qua bao chặng đường lịch sử và quá trình giao lưu, tiếp biến văn hóa, đồng bào Churu vẫn giữ được những nét bản sắc riêng. Người già ở trong các buôn đều bảo rằng, người Churu có nguồn gốc tộc người là một bộ phận của đồng bào Chăm ở vùng đồng bằng ven biển lưu lạc lên cao nguyên miền Thượng. Huyền thoại Churu kể: Ngày xưa, vua Chăm bắt mọi người lên rừng, lên suối tìm của cải dâng vua. Ông quan chịu trách nhiệm thu của cải không giao nộp cho nhà vua. Người Churu bị bắt phải đi làm mãi. Vì vậy, họ chạy trốn lên tận miền núi cao, sống chung với người Châu Mạ, Cơ Ho cho tới tận ngày nay. Trong ngôn ngữ

Malayo-polynésian, “Churu” có nghĩa là “chiếm đất”. Nếu ở miền duyên hải, đồng bào Chăm nổi tiếng với nghề làm gốm, trên cao nguyên có người Châu Ma, Cơ Ho, Êđê khéo tay với nghề dệt thổ cẩm, thì những tiên nhân Churu đã truyền lại cho con cháu của họ nghề kim hoàn bằng nguyên liệu bạc. Chuyện về những chiếc nhẫn “trống”, “mái” là một trong những ấn tượng của nghề đúc bạc Churu.

Nghề nhân đúc nhẫn Ya Tuất ở buôn Ma-đanh, xã Tu-Tra, huyện Đơn Dương (tỉnh Lâm Đồng) bảo rằng: “Từ xa xưa, người Chu-ru đã theo chế độ mẫu hệ, con cái mang họ mẹ, hôn nhân do nhà gái chủ động và đám cưới được coi là một trong những nghi lễ đòi người quan trọng nhất. Đối với những con trai, con gái Chu-ru, chiếc nhẫn bạc khi họ được sở hữu không chỉ là đồ trang

sức, là của hồi môn quý giá mà còn là một tín vật thiêng liêng trong hôn ước bởi khi đã đồng ý lỏng ngón tay nhau “nhẫn trống - nhẫn mái” thì sẽ thật khó để nói lời chia tay. Khi ấy cuộc hôn nhân thủy chung một vợ, một chồng phải được đặt lên hàng đầu, ly hôn bị coi là một trọng tội...”.

Để có được những chiếc nhẫn thiêng chạm trở tinh xảo, người nghệ nhân phải trải qua một quá trình đúc khổ công, cẩn thận. Nguyên liệu chính để tạo khuôn đúc nhẫn là loại sáp ong tốt. Người đúc dùng sáp ong nấu chảy và lấy dùi gỗ nhúng vào sáp nóng sau đó để nguội sẽ cho ra một ống sáp tròn thuôn dài. Tùy theo kích thước của ngón tay, người ta sẽ cắt thành những chiếc khuyên tròn lớn nhỏ khác nhau để tạo hình dáng của khuôn. Phần hoa văn trên nhẫn, được cán thành những

sợi nhỏ như sợi chỉ khâu rất mảnh, cứ ba sợi sáp bện chân rếp thành một viên hoa văn. Cuốn nhẫn được làm bằng sáp như đầu chiếc đũa con, dài 1,5 - 2 cm. Mỗi chiếc khuôn bao giờ cũng đúc một lần hai chiếc nhẫn, một chiếc “nhẫn mái” và một chiếc “nhẫn trống”. Sau khi đã có dáng, người nghệ nhân Churu mang khuôn sáp nhúng đều vào dung dịch phân trâu đực ba tuổi hòa lẫn với đất lấy từ một nơi bí mật trong rừng để tạo ra một hỗn hợp không cháy trong nhiệt độ cao rồi đem phơi nắng cho đến khi khuôn khô hoàn toàn. Bước tiếp theo, khuôn sáp ấy sẽ được mang đốt trên than lửa, sáp bên trong sẽ nóng chảy, phần dung dịch phân trâu còn lại sẽ tạo thành một khuôn âm bản và trên hình của khuôn này, bạc nấu chảy sẽ được đổ vào để tạo thành đôi nhẫn. Khi để khuôn nguội, một đôi nhẫn bạc màu nâu đất sẽ hiện ra và nếu mang cặp nhẫn ấy bỏ vào nồi bồ kết rừng đang đun sôi để nấu thêm vài phút thì cặp nhẫn ấy mới lên màu sáng bóng lấp lánh. Theo những bậc cao niên có kinh nghiệm trong buôn Churu kể lại thì khi đúc nhẫn, củi đốt phải là một loại cây rừng có tên kasiu còn nếu đốt bằng các loại củi khác thì nhẫn sẽ bị nứt, gãy. Đặc biệt đêm trước khi đúc nhẫn, người nghệ nhân không được phép ngủ cùng vợ; 4 giờ sáng bắt đầu nấu bạc, đúc nhẫn và tới 8 giờ thì phải hoàn thành công đoạn cuối cùng...

Đến buôn làng của đồng bào Churu giữa mùa cưới (khoảng từ tháng 10 đến hết tháng 12 hàng năm) khi mùa màng thu hoạch đã xong, đầu đầu ta cũng bắt gặp một không khí náo nức, rạo rực của các chàng trai, cô gái rủ nhau đi đặt nhẫn bạc thiêng để chuẩn bị cho ngày hợp cẩn. Và bận rộn nhất trong mùa cưới có lẽ chính là người nghệ nhân đúc nhẫn bởi để tạo được niềm vui cho những lứa đôi qua những cặp “nhẫn mái - nhẫn trống” họ đã phải lao động miệt mài, đổ mồ hôi và kiêng khem đủ điều...

VINH MINH

